

GNR. 46 FAGERNES

Fagernes er den ytterste gården på Grunnfjordens sørlige side. Slik det ble beskrevet under skyldsettingen i 1776, ligger gården mellom Gresvik og Tømmervik. Skillet mellom Gresvik og Fagernes går ved "Jerneset". Fagernes er skilt fra gården Tømmervik med et høyt fjell, "hvor verken folk eller kreaturer kan komme forbi".

Gårdsnavnet *Fagernes* speiler, i følge Oluf Rygh, de vakre naturgitte forhold.¹

Ettersom gården hovedsakelig består av mineraljord fra isavleiring og forvitring, har jordsmonnet for det meste lav bonitet.

Fagernes i de eldre tider

Den gamle finnerydningen Fagernes, ytterst i Grunnfjorden, har røtter som strekker seg tilbake til om lag 1660-tallet. Matrikkelutkastet for Lødingen prestegjeld for 1667 betegner gården som en lite opparbeidet eiendom. Med dette kan vi anta at rydningen nylig var bosatt. Siden takseringen ble foretatt av representanter fra den dansk-norske staten finnes også muligheten for at samisk bruksmåte ikke ble taksert på samme måte som den norske, ettersom sjøsamene i Tysfjord i større grad benyttet seg av områdene i fjellene enn de norske fiskebøndene. Fagernes ble i 1667 anslått til å kunne holde 2 kyr, 6 sauer og 6 geiter. Takstmennene beregnet også gården til å kunne så 4 tønner korn. På bakgrunn av disse observasjonene ble oppsitteren Jacob Jacobsen skattlagt med 18 skilling.

Etter århundreskiftet 1700 finner vi at Einer eller Einert Sifuersen er oppført som eneste bruker på Fagernes. I 1711 betalte han eksempelvis 12 skilling i *ekstraskatt*, 6 ort og 1 skilling ble betalt i *sjøfinneskatt* i 1714, før han i 1718 måtte bidra med 16 skilling i *dagskatt*.

Matrikkelutkastet for 1723 gir oss en mer detaljert beskrivelse av finnerydningen. Bruker dette året var Jacob Ellefsen. Fagernes kunne nå skimte med

eget forråd av brensel og et godt fiske på heimsjøen. Eiendommen ble ellers anset for å ha god solgang, men den noe tunglendte jorda begrenset mulighetene for korndyrking. Denne ble anset til å strekke seg til 2 ½ skjepp bygg. Jorda sørget ellers for 3 lass høy. Avkastningen var nok til at Jacob kunne holde 1 ku og 6 sauer. Etter befaringen i 1723 ble det årlige skattekravet endret fra 18 til 12 skilling.

FAGERNES

Gnr. 46 Bnr. 1

med 0,88 mark i skyld

Matr.nr. 128 lnr. 211

med 2 ort 10 skilling i skyld

Gammel skyld 12 mark

Gårdshistorie for Fagernes

Finnerydningen Fagernes ble lagt inn under den dansk-norske staten ved matrikuleringen i 1776, pålydende 12 mark i skyld. Gården, som tidligere hadde vært en del av den gamle finneodden, ble dermed en av de siste gårdene til å miste det tradisjonelle eiendomsprivilegiet. Mens Grunnfjord-gårder som *Losvik* og *Råna* tilhørte kongen alt i 1723, var *Fagernes* og *Gresvik* fremdeles bebodd av Tysfjordens sjøsamiske befolkning. Ved skyldsettingen i 1776 ble gården drevet av Paul Andersen f. ca 1757, som trolig var oppvokst på Håkenset i Efjorden. Paul drev gården sammen med kona Caren Amundsatter f. ca 1744, som kom fra Indre Kjær, på motsatt side av fjorden. Paul og Caren fikk barna Amund f. 1771, Marit f. 1774, og Brønhild Maria f. 1777, sammen. Om vi hopper fram til 1801, viser folketellingen for dette året at familien losjerte Ole Gullicsen, Kirsten Rasmusdatter og Bothild Nielsdatter som tjenestefolk. I tillegg hadde Paul og Caren tatt til seg Paul Amundsen f. 1788, og Kirsten Joensdatter f. 1793, som pleiebarn. Den nye familie-sammensetningen på gården forteller noe om velstandsforholdene i Grunnfjorden på denne tiden. De tøffe levevilkårene i et

delvis tunglendt landskap, med små inntjeningsmuligheter og uten sosiale tjenester, førte med seg at mange barn ble satt bort til pleie hos andre. Om Paul Andersen og Caren Joensdatter forteller dette at paret må ha klart seg tålelig bra, sammenlignet med en rekke andre familier.

Jordavgiftsmatrikkelen for 1802 forteller oss *Fagernes* hadde en underliggende husmannsplass ved navn *Undereide*. Hvor denne plassen lå får vi ingen informasjon om. Etter at *Fagernes* i 1776 ble skyldsatt, finner vi ingen senere indikasjoner på at husmannsplassen ble tatt i bruk før nærmere 1900-tallet.

Paul Andersen blir enkemann

I 1805 gikk Caren Amundsdatter bort, og etterlot seg enkemannen Paul Andersen. I 1807 giftet han seg på ny med Ane Sivertsdatter, som selv var enke etter et tidligere ekteskap. De to fikk ingen barn sammen. Paul må selv ha avsluttet sin vandring på jorden i årene før 1818. I forhandlingsprotokollen for dette året er nemlig Paul Andersens enke Ane Sivertsdatter registrert som oppsitter på gården. *Fagernes*, som fremdeles var oppført med den tidligere nevnte husmannsplassen *Undereide*, ble anslått til å kunne så 1/8 tønne rug og 1 tønne bygg. Av kornhøsten kunne man forvente en avkastning på 3 fold. Husdyrholdet ble anslått til 1 hest, 2 kyr, 1 kalv og 12 sauer. Gårdens tilhørende skog var tilstrekkelig for å sikre brensel, og fisket nærliggende områder kunne gi en bekvem fangst. *Fagernes* fikk derfor proporsjonstallet 3 ½, noe som er sammenlignbart med nabogården *Gresvik* på 2 ½.

Vi vet ikke hvor lenge Ane satt som oppsitter på *Fagernes*, men i en periode på 1820-tallet var Paul Amundsen, Paul Andersens fostersønn, oppsitter på gården. Paul giftet seg i 1815 med Inger Maria Nielsdatter f. 1785, som fra tidligere hadde datteren Brynhild Sophia f. 1806. Paret fikk to barn sammen, Amund f. 1816 og Niels Ingebrigt f. 1919, men ingen av dem

levde til å bli mer enn ett år gamle. Familiens videre skjebne er ukjent.

I matrikkelen for 1838 blir Jacob Jacobsen oppført som oppsitter på *Fagernes*. Jacob vokste opp på gården Grunnfjord hos foreldrene Jacob Joensen og Ane Ellevsdatter. Jacob giftet seg første gang i 1829 med Erika Eriksdatter f. 1793, fra Skårnes. Paret drev gården sammen til Erika døde i 1838. I 1841 giftet Jacob seg på ny. Denne gang var den utkårede Marit Andersdatter f. 1796, fra Tømmerås. Samme år fikk paret sønnen Nils Andreas. Gleden av Marits nærvær skulle likevel bli kort, da hun gikk bort allerede i 1843. Jacob Jacobsen giftet seg for tredje og siste gang i 1844, da han dette året fikk Anne Margrethe Andersdatter f. 1814 til ektefelle. Anne Margrethe var vokst opp i Sverige, og var datter av Anders Knudsen. Paret drev trolig gården fram mot 1850-tallet.

Fagernes får selveier

26. mars 1856 mottok Mathias Olai Gabrielsen kongeskjøte på *Fagernes* for 80 spesidaler og 60 skilling. Med dette ble han den første selveieren i gårdens historie. Mathias f. 1823, kom til Grunnfjorden fra Botn, og bosatte seg her sammen med kona Ingeborg Johanna Johnsdatter f. 1820, som hadde innvandret til Tysfjorden fra Hamarøy. Paret hadde før overtakelsen av *Fagernes* fått sønnene John Andreas f. 1853 og Bertheus Peder f. 1854. Etter at familien overtok gården kom så døtrene Maria f. 1857, Gunnhild Amalia f. 1859 og Agnes Mathilde f. 1863. I 1865 livnærte familien seg av 3 kyr og 9 sauer. I tillegg til fiske dannet korndyrking og potetsetting grunnlaget for kostholdet. Ti år senere ser vi ikke noen større endringer i gårdsdriften. Folketellingen for 1875 forteller at gården nå holdt 2 kyr, 7 sauer og 1 gris. Utsæden av både korn og poteter hadde økt med 50 %, fra ½ til 2/3 tønne rug, og fra 3 til 4 ½ tønne poteter.

1880-1910

16. oktober 1882 solgte Mathias Gabrielsen Fagernes til sønnen Bertheus Peder Mathiassen for 400,- kr samt et kår til en årlig verdi av 100,- kr. Året etter 1883 skulle på flere måter bli minneverdig for Bertheus og hans nærmeste. Moren hans Ingeborg Johanna døde den 10. juni, bare to måneder før det skulle feires bryllup. Bertheus Mathiassen giftet seg Kaja Kristine Olsdatter f. 1852, den 23. august 1883. Kaja kom til Tysfjorden fra Stangvik i Romsdalen, ikke langt fra Kristiansund. I årene som fulgte kom barna Mathias Olai f. 1885, Kristine Oline f. 1889, Kristine Oline f. 1890 og Karen Birgitte f. 1895. De tre døtrene levde ikke gjennom sitt første leveår. Folketellingen viser at Mathias Gabrielsen fremdeles bodde hos Bertheus og Kaja ved overgangen til det 20. århundret. På gården oppholdt også tjenestepiken Martha Olsdatter seg f. 1874.

Etter 1900 finner vi en ny familie på *Fagernes*. Dette er Martin Heggelund Hansen f. 1873, med kona Emilie Kristine Pettersen f. 1885 og barna Bjarne Adolf Ingvald f. 1907, Jonas Malvin Arnoldus f. 1909, Peder Asbjørn Johan f. 1911 og Waldemar Parlius f. 1914. Familien var trolig bosatt under den delen av gården som ved tidligere matrikuleringer var oppført som husmannsplassen *Undereide*. Martin og familien slo seg trolig ned på *Fagernes* i 1906. Et skadesløsbrev datert 9. september fra Martin Hansen til Bertheus styrker denne antakelsen. Matrikkelen for 1907 oppgir også at gården ble drevet Bertheus og Martin. Vi mangler kilder som forteller hvor lenge Martin Hansen drev gårdsdrift på *Fagernes*.

1900-tallet

Bertheus Mathiassen, som nå hadde endret etternavnet til Mathisen, overdro skjøtet på bnr. 1 *Fagernes* til sønnen Mathias Mathisen den 17. mai 1913. Dette inkluderte også husdyrene, redskaper, båter, sjøredskaper, innbo og løsøre. For skjøtet måtte Mathias betale et femårig kår

på totalt 4000,- til foreldrene, som fikk beholde hugstrettighetene til skogen. Før Mathias overtok gården etter faren, hadde han giftet seg med Helga Marie Antonsen i 1909. Sønnene Oskar f. 1910, Mathias Olai f. 1911, Birger Konrad f. 1914, Alf Martin f. 1915, Rolf f. 1917 og Gudmund Ingvald Karl f. 1921 kom så over de neste tolv årene. Mathias Mathisen drev gården fram til sin død, da den 2. desember 1940 ble overført til sønnen Mathias Fagernes.

Mathias Fagernes, som i 1938 giftet seg med Magnhild Gurine Olea Ingebrigtsen f. 1909, fra Værøy, fikk barna Vebjørn f. 1940, Helga Annie f. 1942, Ronald Jostein Inge f. 1944 og Odd Kåre f. 1947.

27. juni 1941 ble bnr. 2 *Eidnes* skilt ut fra bnr. 1 Fagernes med 0,04 mark i skyld. To år senere, 19. juni 1943, ble bnr. 3 *Strandmo* utskilt fra bnr. 1 med en skyld på 0,08 mark. Bnr. 1 Fagernes sto dermed oppført med 0,76 mark i skyld. Før 1950 ble bnr. 1 og bnr. 3 overført til Mathias Fagernes brødre, Rolf Fagernes og Birger Fagernes. Bnr. 2 ble eid av Albert Bang. Birger Fagernes overtok skjøtet på bnr. 2 i 1972, og skjøtet til bnr. 1 i 1973. Pr. 2009 er Birger Fagernes fremdeles eier av de tre eiendommene.

EIDNES

Gnr. 46 Bnr. 2
med 0,04 mark i skyld

Bnr. 2 *Eidnes* ble skilt ut fra bnr. 1 Fagernes 27. juni 1941, med Albert Bang som eier. Skjøtet gitt til Birger Fagernes i 1972, som pr 2009 fremdeles er eier av eiendommen i Grunnfjorden.

STRANDENES

Gnr. 46 Bnr. 3
med 0,08 mark i skyld

Bnr. 3 *Stranden* ble skilt ut fra bnr. 1 Fagernes den 19. juni 1943, med 0,08 mark i skyld. Ved den første bruksdelingen fikk

eiendommen navnet *Strandmo*, med Birger Fagernes som ny eier. Gården fikk dagens navn etter en skylddelingsforretning i 1968 der bnr. 4, Fagerheim, ble skilt ut med 0,01 mark i skyld. Pr. 2009 er Birger Fagernes oppført som eier av bnr. 3 *Strandenes* i Grunnfjorden.

Videre oppdelinger

Bnr. 4 *Fagerheim* ble i 1968 skilt ut fra bnr. 3 *Strandenes* med 0,01 mark i skyld. Thorunn Storeng, som i dag er bosatt i Kjøpsvik, har siden 1974 vært oppført som eier av eiendommen.

I 1973 ble bnr. 5 *Samolauta* skilt ut fra bnr. 1 Fagernes med 0,01 mark i skyld. Eiendommen ble ved skylddelingen eid av Rolf Fagernes. I 2009 er det hans arvinger som eier bnr. 5 på Fagernes.

Bnr. 6 *Fagertun* ble i 1973 skilt ut fra bnr. 1 Fagernes med 0,01 mark i skyld. Eiendommen ble ved skyld-delingen eid av Rolf Fagernes. I 2009 er det hans arvinger som eier bnr. 5 på Fagernes.

Bnr. 7 *Vikmannstugan* ble skilt ut fra bnr. 1 Fagernes i 1982. Den 1.063 m² store tomten har siden 1991 vært eid av Geir Smelror i Kjøpsvik.

SLEKTHISTORIE FOR

FAGERNES

(GNR. 46)

Av Finn Rønnebu

1. Amund g. m NN

1. Ane ca. 1760 - (*Gressvika* 1)

2. Paul Andersen ca. 1757 – 1820 g.1773 m. **Caren Amundsdr** ca. 1744 - ca. 1805 (*Indre Kjør* 4)

1. Amund 30/6 1771 2. Marit 1774 (*Lysvold* 6) 3. Brønild Maria 2/3 1777 (*Storå* 4)

g.) b 1807 m. enken **Ane Sivertsdr**

Fam bodde tidligere på Helland. Det er mulig at Paul er født noe tidligere enn antydnet. Et skifte etter datteren Marit kan tyde på at Paul er fra Håkenset i E fjorden.

3. Povl Amundsen * 28/6 1789 – (*Bjerkenes* 1 + *Lysvold* 8) g. a) 1/11 1815 m. **Inger Maria Nielsdr** 29/9 1785 - 1819 (*Sørfjorden* 3)

1. Amund 3/1 1816 - dså 2. Niels Ingebrikt 11/3 1819 – 1820

Fra tidligere hadde Inger Nielsdr barnet Brynhild Sophia Pedersdr f. 14/2 1806 . Far var ”gift Mand” Per Hansen fra Grunnvoll.

4. Clemet Olsen ca. 1734 (*Grunnfjord* 1) g 1/6 1747 m. **Sigri Jacobsdtr** - ca. 1783

1. Jacob 1749- df 1783 2. trolig en jente ca. 1753- død 1759 3. Amund 1751- df 1755 4. Amund 13/5 1755 (*Bjerkenes* 1) 5. NN 6. Anders 24/5 1760 – d.e 1783 7. Pouvel (Paul) 5/9 1763 (*Tørnes* 5)

5. Povel Olsen 10/6 1797 – 1831 (*Tørnes* 24B) g. 12/10 1824 m. **Karen Andersdtr** mai 1795 – (*Lysvold* 6 + *Straumsnes* 7 + *Gressvik* 3)

1. Anne Nille 9/1 1825 2. Anne 16/9 1827 3. Paul Andreas 10/1 1831

6. Jacob Jacobsen 1802 - (*Grunnfjord* 12) g. a) 7/10 1829 m. **Erika Eriksdtr** 1793 – 24/11 1838 (*Skårnes* 4)

g. b) 19/9 1841 m. **Marit Andersdtr** 24/12 1796 – 28/6 1843 (*Tømmerås* 4)

1. Nils Andreas 4/1 1841 (da moren benevnt som Ane Margrethe, men trolig samme)

g. c) 23/9 1844 m. **Anne Margrethe Andersdtr** ca. 1814 - (Sverige, far: Anders Knudsen)

7. Mathias Gabrielsen 1823 – (*Botn* 19) g. m **Ingeborg Johanna Johnsdtr** ca. 1820 - 10/6 1883 (*Hamarøy*)

1. John Andreas Schelderup 27/2 1853 – 1/3 1920 2. Bertheus Peder ca. 1854/55 (**8**) 3. Maria Angell 29/3 1857 4. Gunnhild Amalia 30/10 1859 5. Agnes Mathilde/Marie Normann 14/4 1863

John Andreas flyttet til Mårnes i Gildeskål der han giftet seg med Marie Constanse Pedersen

8. Bertheus Peder Mathiassen ca. 1855 - 1934 (7) g. a) 23/8 1883 m. **Kaja Kristine Eriksen** ca. 1852 – 1930 (f. Kristiansund far: Ole Eriksen)

1. Mathias Olai 17/4 1885 (**10**) 2. Kristine Oline 19/4 1889 - dså 3. Kristine Oline 25/9 1890 – dså 4. Karen Birgitte 25/2 1895 – dså

9. Martin Heggelund Hansen 1873 – 22/7 1961 (*Ytre Kjær* 14) g. 24/10 1906 m. **Emilie Kristine Pettersen** 1885 – 4/6 1971 (*Bukta* 7)

1. Bjarne Adolf Ingvald 1/8 1907 (*Bukta* 13) 2. Jonas Malvin Arnoldus 2/10 1909 3. Peder Asbjørn Johan 20/8 1911 4. Waldemar Parlius 24/5 1914 (*Bukta* 15)

10. Mathias Olai Bertheussen 1885 – (8) g. 15/7 1909 m. **Helga Marie Antonsen** 1887– 6/4 1977 (*Losvik* 21 og 30)

1. Oskar 17/4 1910 – 15/10 1990 2. Mathias Olai 2/11 1911 (**11**) 3. Birger Konrad 15/11 1914 (*Hulløy* 104) 4. Alf Martin 22/4 1915 (*Ytre Kjær* 36) 5. Rolf 1917 6. Gudmund Ingvald Karl 18/3 1921

11. Mathias Fagernes 1911 - (10) g. 5/11
1938 m. **Magnhild Gurine Olea**
Ingebrigtsen 17/5 1909 - (Værøy, far:
Karl Martin Ingebrigtsen)

1. Dødfødt gutt 26/12 1938 2. Vebjørn
23/8 1940 3. Helga Annie 22/2 1942 4.
Ronald Jostein Inge 20/5 1944 5. Odd
Kåre 1/5 1947

SLUTTNOTER

¹ Rygh, Oluf (1905): Norske Gaardnavne –
Nordlands Amt.